

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економічної теорії та економічних методів управління

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан економічного факультету

Віталій ДЯЧЕК
26 вересня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Методологія економічного дослідження та проектування

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти Другий (магістерський) рівень

галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
(шифр і назва)

спеціальність С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
(шифр і назва)

освітня програма Економіка та економічна політика
(шифр і назва)

спеціалізація С1.01 Економіка
(шифр і назва)

вид дисципліни Обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

факультет Економічний

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету
“26” серпня 2025 року, протокол № 18

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Юрій МІРЯСОВ, кандидат економічних наук, доцент, доцент
 закладу вищої освіти кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної теорії та економічних методів
 управління

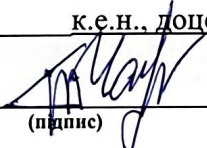
Протокол від “26” серпня 2025 року № 2

В. о. завідувача кафедри економічної теорії та економічних методів управління

 Андрій ГРИЩЕНКО
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником проектної групи)
Економіка та економічна політика
 назва освітньої програми

Гарант освітньої програми
 (керівник проектної групи)

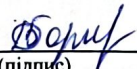
к.е.н., доцент Тетяна ЧАТЧЕНКО
 Тетяна ЧАТЧЕНКО
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією
економічного факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “26” серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

 Дар'я ЗАГОРСЬКА
 (підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Методологія економічного дослідження та проектування» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «Економіка та економічна політика»

Другого (магістерського) рівня вищої освіти
 (назва рівня вищої освіти)
 спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є поглиблення методологічних знань і оволодіння комплексом методів пізнання економічних процесів та їх застосування у проведенні наукових досліджень. За час свого навчання студенти повинні були оволодіти основними знаннями з теоретичних економічних дисциплін і отримати уявлення про методи наукового пізнання, які застосовуються в теоретичній економіці. Курс є узагальнюючим щодо методів, які застосовуються в економічній теорії і акцентує увагу на методології економічних досліджень, розробці проектів в науковій та прикладній діяльності.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Завданням дисципліни є поглиблення знань про методи дослідження економіки і можливості їх застосування; формування навичок магістрантів щодо системного застосування різноманітних методів до об'єкту дослідження з урахуванням його специфіки; підвищення методологічної культури економічних досліджень. Дисципліна спрямована на формування фахових та спеціальних компетенцій майбутнього спеціаліста.

1.3. Кількість кредитів – 5 кредитів ECTS

1.4. Загальна кількість годин - **150** годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Обов'язкова</u> / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
1-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	
102 год.	год.
Індивідуальні завдання	
- год.	

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

- Здатність розробляти і управляти проектами (ЗК6).
- Здатність проводити дослідження на відповідному рівні (ЗК8).
- Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження (СК4).
- Здатність визначати ключові тренди економічного та людського розвитку (СК5).
- Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проектів у соціально-економічній сфері (СК9).
- Здатність планувати і розробляти проекти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення (СК11).

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

- Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем (ПРН1).
- Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень (ПРН4).
- Дотримуватися принципів академічної доброчесності (ПРН5).
- Оцінювати результати власної роботи, демонструвати лідерські навички та уміння управляти персоналом і працювати в команді (ПРН6).
- Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень (ПРН9).
- Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів (ПРН11).
- Організовувати роботу та реалізацію соціально-економічних проектів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення (ПРН15).

1.8. Пререквізити

Вивчення даної дисципліни передбачає наявність у здобувачів першого рівня підготовки «бакалавр», системного та критичного мислення, здатності застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проектів у соціально-економічній сфері. Необхідним для засвоєння програми є знання і навички з загальної економічної теорії, фінансів, статистики, менеджменту, англійської мови.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Наукове пізнання як форма духовної діяльності

Тема 1. Пізнання та його форми

Зміст. Складові елементи процесу пізнання. Емоційне і раціональне пізнання. Знання. Свідомість. Канали отримання інформації. Форми пізнання. Повсякденне практичне пізнання. Міфологічне пізнання. Релігійне пізнання. Складові пошуку: інтуїція, уявлення, критичність. Суб'єкт, об'єкт та предмет наукового дослідження. Критерії науковості

пізнання. Мовні проблеми передачі знання. Становлення та розвиток наукового пізнання. До-античність, античність, середньовіччя, Відродження. Наука. Функції науки. Класифікація наук.

Тема 2. Розвиток науки та типи наукової раціональності

Зміст. Періодизація науки: кумулятивний розвиток, науковий релятивізм та наукові революції. Наукова раціональність. Передумови класичної раціональності. Схоластика та емпіризм. Ньютонівська картина світу. Характеристика класичної науки та методології. Початок некласичної раціональності. «Великі відкриття». Релятивізм. Ідея еволюції. Каузальність та функціональність. Роль суб'єкта пізнання. Наслідки некласичної раціональності. Пост-некласична раціональність. Синергетика. Науковий синтез.

Тема 3. Епістемологія та логіка розвитку науки

Зміст. Позитивізм Мілля, Конт, Спенсер. Конвенції в науці А. Пуанкаре. Теза про непорівнянність теорій. Критичний раціоналізм Поппера. Проблема демаркації. Верифікація та фальсифікація. Концепція особистого знання М. Полані. Знання, досвід, усвідомлення. Наукові революції та зміна наукових парадигм за Т. Куном. Нормальна наука. Наукові програми та наукові співтовариства. Модель зростання знання Лакатоса. Теоретичний анархізм. П. Фейєрабенд. Методологічний плюралізм.

Тема 4. Структура наукового/економічного знання

Зміст. Структура наукового знання. Наукова методологія, методика і методи досліджень. Критерії наукової методології. Методологічні рівні. Процес застосування загальнонаукової методології. Еволюція поглядів на наукову методологію: предмет і метод, теорія та факти. Емпіричне та теоретичне в економіці. Емпіричні факти та їх збір. Експерименти. Теорія рефлексивності. Систематичні та випадкові спостереження. Теоретичні методи та теоретичні закони. Структура теоретичного дослідження. Моделювання в структурі теорії. Розгортання теорії та математичний апарат. Передумови побудови економічних моделей. Економічна статика та динаміка, особливості аналізу. Графічні та аналітичні моделі.

Розділ 2. Методологія економічних досліджень

Тема 5. Логіка розвитку економічної науки та її методології

Зміст. Специфіка економічної науки. Економічна антропологія. «Економічна людина» та погляди на неї. Витоки економічної науки та економічні парадигми. Відтворювально-продуктова, поведінкова та інституційна парадигма. Методологічні принципи та орієнтири класичної школи. Альтернативні науково-дослідницькі програми Веблена, Маркса, Шмоллера, Маршалла. «Перша методологічна дискусія». Маржиналізм. Неокласична методологія. Криза економічної методології у XX столітті. «Друга методологічна дискусія». Сучасні методологічні альтернативи. Новий та неоінституціоналізм. Посткейнсіанство. Міждисциплінарні програми досліджень.

Тема 6. Філософські та загальнонаукові принципи економічних досліджень

Зміст. Онтологічні та гносеологічні передумови економічної науки. Функції, предмет, суб'єкт та об'єкт дослідження економічної теорії. Залежність методології економічного дослідження від об'єкта вивчення. Основні принципи досліджень. Редукціонізм. Холізм. Матеріалізм. Синергетичний метод та принцип коеволюції. Принцип розвитку та історизму. Принципи системності та структури. Функціоналізм. Каузальність. Діалектика розвитку та метафізичний принцип. Сутність і явище, зміст і форма. Причина і наслідок, необхідність і випадковість. Історичне і логічне. Універсальні теорії економічної науки. Абстракція. Метод сходження від абстрактного к конкретному. Діалектика загального, особливого та одиничного. Цивілізаційний та формаційний підходи.

Тема 7. Конкретно-наукова методологія дослідження економічних процесів

Зміст. Математичні і статистичні методи економічних досліджень. Комплексні коефіцієнти абсолютних, відносних та середніх величин. Статистичні узагальнення та пояснення статистичних даних. Індeksi та коефіцієнти. Формалізація. Економічна математика, кібернетика, моделювання. Економетрика та математичний аналіз. Проблема інтерпретації даних. Генетичні методи досліджень: історичні та еволюційні методи. Кліометрика. Компаративістика. Гипотетико-дедуктивний метод. Індукція та вірогідність в економічному дослідженні. Економічний експеримент та сучасна поведінкова економіка.

Тема 8. Організація дослідження та проектування в науково-дослідницькій роботі

Зміст. Мова науки. Риторичні, методологічні та онтологічні фільтри наукової мови. Наукова спільнота. Формування цілей та завдань наукового дослідження. Процес наукового дослідження. Узагальнення та надання результатів наукового дослідження. Наукова комунікація. Усна та письмова форма надання результатів. Наукова новизна результатів. Наукові гранти та стипендії. Авторське право. Види наукових робіт. Наукова стаття та її структура. Проектна діяльність. Типологія проектів. Проектування як організаційна система. Трьох ступеневий процес проектування. Стратегія та методи проектування. Методи дослідження проектних ситуацій, пошуку ідей, дослідження структури проблеми, оцінки. Проектування в кваліфікаційній роботі.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1. Наукове пізнання як форма духовної діяльності</i>												
Тема 1. Пізнання та його форми	18	4	2	-	-	12						
Тема 2. Розвиток науки та типи наукової раціональності	18	4	2	-	-	12						
Тема 3. Епістемологія та логіка розвитку науки	18	4	2	-	-	12						
Тема 4. Структура наукового/економічного знання	20	4	2	-	-	14						
Разом за розділом 1	74	16	8			50						
<i>Розділ 2. Методологія економічних досліджень</i>												
Тема 5. Логіка розвитку економічної науки та її методології	18	4	2	-	-	12						
Тема 6. Філософські та загальнонаукові принципи економічних досліджень	20	4	2	-	-	14						
Тема 7. Конкретно-наукова методологія дослідження економічних процесів	20	4	2			14						
Тема 8. Організація дослідження та проектування в науково-дослідницькій роботі	18	4	2			12						
Разом за розділом 2	76	16	8			52						
Усього годин	150	32	16	-	-	102						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наукове знання і методологія науки. Еволюція поглядів на наукову методологію	2
2	Організація та процес наукового дослідження	2
3	Структура наукового знання	2
4	Логіка розвитку економічної методології: методологічний мейнстрим та його альтернативи	2
5	Онтологічні та гносеологічні передумови економічної науки та економічного дослідження	2
6	Загальна економічна методологія теоретичних та прикладних досліджень	2
7	Конкретно-наукова методологія дослідження економічних процесів	2
8	Проектування при підготовці кваліфікаційної роботи	2
Разом		16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Опрацювання теоретичного матеріалу, наданого в лекціях, підготовка до виступу на семінарських заняттях	26
2	Опрацювання самостійних завдань, що носять творчий характер за окремими темами	26
3	Поглиблене вивчення основної та додаткової літератури за темами дисципліни	32
4	Підготування презентацій за методологією кваліфікаційної роботи	10
	Систематизація та повторення матеріалу перед іспитом	8
Разом		102

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання планом не передбачені.

7. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний метод - студенти опановують матеріал з лекційних занять, та рекомендованої навчальної та методичної літератури. Репродуктивний метод стосується відтворення вивченого на основі наведених зразків або правил, зокрема при вирішенні завдань та розгляді наданих проблемних ситуацій та кейсів. Метод проблемного викладення - при формулюванні проблеми або пізнавального завдання, з наступним розкриттям системи доказів, порівняння різних поглядів та підходів. Дослідницький метод - на основі аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть дослідження або розрахунки та виконують інші пошукові дії. Основними методами опанування матеріалу курсу є методи історичного та генетичного розвитку об'єкта дослідження, методи абстракції, узагальнення, порівняльно-історичний дискурс.

8. Методи контролю

Контроль та оцінювання за даною дисципліною включає 1) поточний контроль знань, 2) підсумковий контроль.

Поточний контроль знань здійснюється під час семінарських занять і враховує участь у семінарських заняттях, самостійну роботу, участь у пошуку та розв'язанні наукової проблематики, презентацію результатів проведення самостійного наукового дослідження згідно з обраною темою дипломної роботи.

Підсумковий контроль (іспит) наприкінці курсу у вигляді письмової роботи студента має наступну структуру: завдання 1-го рівня – 10 тестових питань закритої форми з одним варіантом відповіді (максимальна кількість балів – 20); завдання 2-го рівня – питання відкритої форми, де кожна вірна та повна відповідь оцінюється у 10 балів. Максимальна кількість балів на іспиті - 40.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота								Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1				Розділ 2				25	60	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8				
5	4	5	4	4	4	4	5				

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 30 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

- ґрунтовність і повнота відповіді на поставлені запитання;
- творчий характер розкриття питань;
- якість аргументації та додаткова інформація, що використовується у відповіді;
- активність участі в дискусії та обговоренні питань;
- якість та точність побудування графічних моделей.
- творчий підхід та розуміння зв'язків у відповіді на творче питання;
- презентація пропозиції щодо структури проведення дипломного дослідження/ демонстрація окремих результатів дослідження

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи:

- вірність відповідей тестових завдань;
- обґрунтованість відповіді питань відкритої форми.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Абрамов В. І. Методологія системного підходу та наукових досліджень - К. : КНЕУ, 2005. - 178 с.
2. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень.: навч. посіб. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 142 с.
3. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, організація, апробація): навч. посіб. / за ред. А.А. Мазаракі. 2-ге вид., доп. К.: Київ. НТЕУ, 2011. 296 с
4. Каламбет С.В. Методолія наукових досліджень: Навч. посіб. – Дн-вськ: Вид-во Маковецький, 2015. – 191 с.
5. Корягін М.В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. 242 с.
6. Методологія наукових досліджень: навч.посіб. / В.С. Антонюк, Л.Г. Полонський, В.І. Аверченков, Ю.А. Малахов. – К.: НТУУ «КПІ», 2015. – 276 с.
7. Методологія наукових досліджень у галузі: практикум: навч. посіб. / уклад.: Н.І. Бурау, В.С. Антонюк – КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. - 58 с.
8. Мочерний С. Методологія економічного дослідження. К.: Знання, 2000.
9. Основи методології та організації наукових досліджень: навчальний посібник/ За ред. чл-кор. НАН України, д.ф.н, проф. А. Є. Конверського . – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
10. Філософія науки : підручник; за ред. І. С. Добронравової. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 255 с
11. Чмиленко, Ф.О. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» – Д.: РВВ ДНУ, 2014. – 48 с.
12. Шишкіна Є.К., Носирев О.О. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / Є.К. Шишкіна, О.О. Носирев. – Х.: Вид-во «Діса плюс», 2014. – 200 с.
13. Юринець В.Є. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 178 с.

Допоміжна література

1. Гайдай Т. В. Парадигма інституціоналізму : методологічний контекст : монографія / Т. В. Гайдай. – Київ: «Київський університет», 2008. – 296 с.
2. Гальчинський А.С. Економічна методологія. Логіка оновлення: [навчальний посібник] / Гальчинський А.С. — К.: АДЕФ — Україна, 2010. — 572 с
3. Малий І. Економічна наука : проблеми усвідомлення методології / І. Малий. – Економіка України. – 2006. – № 9. – С. 45–54
4. Решетило В. П. Теорія і методологія сучасної економічної науки: конспект лекцій. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. – 143 с.
5. Теоретико-методологічні засади економологічної парадигми : моногр. / І. І. Ткач. – Тернопіль :ТНЕУ, 2014. – 488 с.
6. Філософія науки. Етика та методологія дослідження : посіб. для докторів філософії «Doctor of Philosophy» (PhD) / І. Г. Утюж – Запоріжжя : ЗДМУ, 2018. – 76 с.
7. Boumans M., Davis J. B. Economic methodology. Understanding economic as a science. – New York, 2010.
8. Dewey, Pragmatism, and economic methodology / Ed. by Khalil E.L. – London, 2004.
9. Friedman, M. (1953). The Methodology of Positive Economics. In: Friedman, M. Essays in Positive Economics. Chicago: University of Chicago Press.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

<https://economyandsociety.in.ua/> «Економіка та суспільство», електронний журнал
<http://etet.org.ua/> - Економічна теорія/ журнал
<http://www.niss.gov.ua> - Національний інститут стратегічних досліджень

<https://www.problecon.com/main/> - Проблеми економіки – журнал з відкритим доступом
<https://journals.nmetau.edu.ua/index.php/pepe/abouthttps> - Проблеми економіки та політичної економії
<https://cuesc.org.ua/zhurnali/economedu/> - Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни _____
 (назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 20 ____/20____ н. р.

Заступник декана _____ факультету з навчальної роботи

 (підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.

Голова науково-методичної комісії _____ факультету

 (підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.